
Agnieszka Romanko

WATYKAŃSKIE INSTYTUCJE FINANSOWE

„Watykańskie instytucje finansowe” to instytucje zarówno Stolicy Apostolskiej, jak i Państwa-Miasta Watykan, których nie można używać zamiennie, ponieważ są to dwa odrębne podmioty prawa międzynarodowego. Przedmiotem artykułu będzie próba scharakteryzowania najważniejszych kompetencji organów finansowych Stolicy Apostolskiej i Państwa-Miasta Watykan, tj. Instytutu Dziel Religijnych, Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej, Rady ds. Ekonomicznych, Sekretariatu ds. Ekonomicznych, Audytora Generalnego, Prefektury Spraw Ekonomicznych Stolicy Apostolskiej i Kamery Apostolskiej.

1. Stolica Apostolska a Państwo-Miasto Watykan

Zanim zostaną scharakteryzowane instytucje finansowe odpowiedzialne za finanse Stolicy Apostolskiej i Państwa-Miasta Watykan, trzeba wyjaśnić, co należy rozumieć pod pojęciem „Stolica Apostolska” i „Państwo-Miasto Watykan”.

1.1. Stolica Apostolska

Ustawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.¹ stanowi, że przez Stolicę Apostolską lub Stolicę Świętą rozumie się Biskupa

Dr AGNIESZKA ROMANKO, asystent w Katedrze Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Polska, e-mail: aga2411@vp.pl

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań: Pallottinum, 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

Rzymu i Kurię Rzymską (kan. 361)². Biskup Rzymu, z racji swojego urzędu, posiada najwyższą, pełną, bezpośrednią i powszechną władzę zwyczajną w Kościele, którą może wykonywać zawsze swobodnie (kan. 331). Władzę tę otrzymuje przez zgodny z prawem i zaakceptowany przez niego wybór wraz z konsekracją biskupią. Biskupowi Rzymu w wykonywaniu tej władzy świadczą pomoc różne instytucje, stosownie do aktualnych potrzeb (kan. 334), do których należy m.in. Kuria Rzymska. Strukturę i kompetencje poszczególnych dykasterii Kurii Rzymskiej określa konstytucja apostolska *Pastor Bonus*³. Kuria Rzymska, która jest organem służebnym w odniesieniu do Kościoła powszechnego (PB, wstęp), składa się z dykasterii i instytucji świadczących pomoc Biskupowi Rzymu w wykonywaniu przez niego najwyższej posługi pasterskiej (PB 1)⁴.

Stolica Apostolska jest określeniem zwierzchniej władzy w Kościele⁵. Kościół jest instytucją Bosko-ludzką i nie posiada konstytucji formalnej w postaci aktu normatywnego, ale konstytucję w sensie materialnym, którą jest Pismo Święte. Władza Biskupa Rzymu jest związana z Kościołem katolickim, którego jest on najwyższym organem. Ustawodawca kodeksowy stwierdza: „Kościół katolicki i Stolica Apostolska są oso-

² M. Sitarz, *Kuria Rzymska*, w: *Wielka Encyklopedia Prawa*, red. B. Holyst, wyd. 2, Warszawa: Wydawnictwo Prawo i Praktyka Gospodarcza, 2005, s. 394-395.

³ Ioannes Paulus PP. II, *Constitutio apostolica de Romana Curia Pastor Bonus* (28.06.1988), AAS 80 (1988), s. 841-912; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2006, s. 217-257 [dalej cyt.: PB].

⁴ Oprócz dykasterii wymienionych w PB (Sekretariat Stanu, Kongregacje, Rady, Trybunały i Urzędy), ponadto należy wskazać: Dykasterię ds. Świeckich, Rodziny i Życia; Dykasterię ds. Integralnego Rozwoju Człowieka; Sekretariat ds. Komunikacji; Radę ds. Ekonomicznych; Sekretariat ds. Ekonomicznych; Audytora Generalnego.

⁵ W. Jakubowski, *Stolica Apostolska jako prawna personifikacja Kościoła*, w: W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego. Wybrane zagadnienia instytucjonalne*, Warszawa: Instytut Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski, 2002, s. 54.

bami moralnymi z samego ustanowienia Bożego” (kan. 113 § 1). Stolica Apostolska jest podmiotem suwerenności duchowej, jako nieodłączny atrybut natury Kościoła, zgodny z jego misją⁶.

1.2. Państwo-Miasto Watykan

Innego rodzaju suwerennością przysługującą Biskupowi Rzymu jest suwerenność doczesna (terytorialna) konkretyzująca się w Państwie-Mieście Watykan. To leżące na terenie Rzymu państwo ma na celu zapewnienie suwerenności politycznej papieża w jego misji na świecie⁷. Państwo-Miasto Watykan zostało utworzone na mocy podpisanych dnia 11 lutego 1929 r. Traktatów Laterańskich między Stolicą Apostolską i Państwem Włoskim. Biskupowi Rzymu przysługuje tytuł Suwerena Państwa Watykańskiego. Państwo to posiada wszystkie elementy istotne dla każdego państwa, tj. terytorium, ludność i władzę⁸. Ustrój państwowy określa *Ustawa Zasadnicza* z 26 listopada 2000 r.⁹ promulgowana przez papieża Jana Pawła II. Zgodnie z art. 1 tej ustawy, Suweren Państwa-Miasta Watykan sprawuje pełnię władzy ustawodawczej,

⁶ M. Sitarz, *Stolica Apostolska*, w: *Wielka Encyklopedia Prawa*. T. 2: *Prawo kanoniczne*, red. G. Leszczyński, Warszawa: Fundacja „Ubi societas, ibi ius”, 2014, s. 219-220.

⁷ Tenże, *Watykan*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. XX, red. E. Gigilewicz, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2014, kol. 275; Tenże, *Watykan*, w: *Wielka Encyklopedia Prawa*. T. 2: *Prawo kanoniczne*, s. 243; Tenże, *Watykan*, w: *Tenże, Słownik prawa kanonicznego*, Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax, 2004, kol. 191.

⁸ Według koncepcji katolickiej elementem państwa jest także cel, tj. dobro wspólne.

⁹ Ioannes Paulus PP. II, *Legge fondamentale dello Stato della Città del Vaticano* (26.11.2000), AAS Suppl. Anno LXXI, N. 18, s. 75-83; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 302-309 [dalej cyt: *Ustawa Zasadnicza*]. Zgodnie z art. 1 *Ustawy o źródłach prawa* [N. LXXI – *Legge sulle fonti del diritto* (1.10.2008), AAS Suppl. 79 (2008), s. 65-70; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła 2. Wybór źródeł*, red. i oprac. M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz [i in.], Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2013, s. 153-165.], pierwszym źródłem prawa i kryterium interpretacyjnym ustawodawstwa watykańskiego jest prawo kanoniczne. Do podstawowych źródeł prawa – poza *Ustawą Zasadniczą* – należą także ustawy promulgowane dla Państwa-Miasta Watykan.

wykonawczej i sądowniczej, którą wykonuje za pośrednictwem upoważnionych organów. Organ ustawodawczy stanowi Papieska Komisja ds. Państwa Watykańskiego¹⁰, wspomagana przez radcę generalnego i 7 radców stanu. Władzę wykonawczą sprawuje Przewodniczący Papieskiej Komisji ds. Państwa Watykańskiego przy pomocy Gubernatoratu, któremu przewodniczy. Wspiera go Sekretarz Generalny, natomiast Rada Dyrektorów wspomaga Przewodniczącego w przygotowywaniu sprawozdań finansowych¹¹. Gubernatorat dzieli się na urzędy (Urząd Prawny; Urząd Personalny; Urząd Stanu Cywilnego i Notariatu; Urząd Filatelistyczno-Numizmatyczny; Urząd Systemu Informatycznego; Archiwum Państwa; Urząd Pielgrzymów i Turystów) i departamenty (Biuro Rachunkowe; Administracji Ogólnej; Bezpieczeństwa i Obrony Cywilnej; Zdrowia i Higieny; Administracji Muzeum; Służb Technicznych; Telekomunikacji; Służb Ekonomicznych; Castel Gandolfo). Władzę sądowniczą wykonują: Sędzia Państwa, Trybunał I instancji, Sąd Apelacyjny oraz Sąd Kasacyjny.

2. Podstawy uprawnień Kościoła katolickiego w zakresie sektora finansowego Stolicy Apostolskiej i Państwa-Miasta Watykan

Ustawodawca w KPK/83 stanowi, że dobra doczesne Kościoła mają służyć realizacji jego celów, tj. organizowaniu kultu Bożego, zapewnieniu godziwego utrzymania duchowieństwa oraz innych pracowników kościelnych, a także prowadzeniu dzieł apostołatu i miłości, zwłaszcza wobec biednych (kan. 1254 § 2; kan. 222). Najwyższa Władza Kościoła, będąc świadoma konieczności zagwarantowania właściwego administrowania dobrami kościelnymi ukierunkowanego na realizację powyższych celów, zwraca szczególną uwagę na nadzór dóbr Stolicy Apostol-

¹⁰ Na jej czele stoi Kardynał Przewodniczący i 6 kardynałów mianowanych przez Biskupa Rzymu na okres 5 lat.

¹¹ Przewodniczący reprezentuje Państwo-Miasto Watykan. Sprawy najwyższej wagi przedkłada do zbadania Komisji, w porozumieniu z Sekretariatem Stanu.

skiej i Państwa-Miasta Watykan¹². Biskup Rzymu, na mocy prymatu, jest najwyższym zarządcą wszystkich dóbr kościelnych (kan. 1273). Na tej podstawie papież bezpośrednio zarządza dobrami całego Kościoła, Stolicy Apostolskiej i Państwa-Miasta Watykan, posługując się odpowiednimi instytucjami finansowymi. Nie jest jednak właścicielem dóbr doczesnych Kościoła, ponieważ prawo własności dóbr, pod najwyższą władzą Biskupa Rzymu, należy do tej osoby prawnej, która nabyła je zgodnie z prawem (kan. 1256)¹³. Misja, jaką pełni Kościół, nie ma charakteru ziemskiego czy politycznego, ale religijny. Pomimo tego – jako instytucja Bosko-ludzka – wykonując swoje zadania w warunkach ziemskich, nie może obyć się bez środków doczesnych, zgodnych z Ewangelią i dostosowanych do okoliczności miejsca i czasu¹⁴.

3. Organy finansowe

W reformie watykańskich instytucji finansowych, przeprowadzanej przez papieża Franciszka, można zauważyć nie tylko pewnego rodzaju dążenie do ujednolicania i „scalania” dotychczas funkcjonujących organów finansowych w Kurii Rzymskiej i Państwie-Mieście Watykan, ale także tworzenie nowych instytucji.

¹² Francesco, Lettera apostolica in forma di «motu proprio» *I beni temporali* circa alcune competenze in materia economica-finanziaria (4.07.2016) [dalej cyt.: IBT], w: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160704_i-beni-temporali.html [dostęp: 18.04.2017].

¹³ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. T. 4: Doczesne dobra Kościoła. Sankcje w Kościele. Procesy*, Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 2009, s. 26-30.

¹⁴ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Constitutio Pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis Gaudium et spes* (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 1025-1116; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Poznań: Pallottinum, 2002, s. 526-606, nr 76; zob. także: Pawluk, *Prawo kanoniczne*, s. 26-27.

Nad sprawami finansowymi Stolicy Apostolskiej i Państwa Watykańskiego czuwają: Instytut Dziel Religijnych nadzorowany przez Urząd Informacji Finansowej, Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej (bank centralny), Rada ds. Ekonomicznych, Sekretariat ds. Ekonomicznych, Audytor Generalny, Prefektura Spraw Ekonomicznych Stolicy Apostolskiej oraz Kamera Apostolska.

3.1. Instytut Dziel Religijnych

Do 2014 r. funkcje Banku Watykańskiego spełniał Instytut Dziel Religijnych. Instytut (wł. *Instituto per le Opere di Religione*) podlega ustawodawstwu Stolicy Apostolskiej i Państwa-Miasta Watykan (*Ustawa o źródłach prawa*, art. 1 ust. 1). Nadzór nad Instytutem Dziel Religijnych sprawuje Urząd Informacji Finansowej¹⁵. Pod tym względem,

¹⁵ Urząd Informacji Finansowej został ustanowiony przez papieża Benedykta XVI w liście apostolskim z 30 grudnia 2010 r. *dotyczącym zapobiegania nielegalnej działalności w dziedzinie finansowej i monetarnej oraz zwalczania tych zjawisk*, zob. Benedictus PP. XVI, Litterae apostolicae motu proprio datae per la prevenzione ed il contrasto delle attività illegali in campo finanziario e monetario (30.12.2010), AAS 103 (2011), s. 7-8; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła 2*, s. 217-219. Papież zatwierdził dla Urzędu również statut, zob. Tenże, Statuto dell’Autorità di Informazione Finanziaria (AIF) (30.12.2010), AAS 103 (2011), s. 9-13. Postanowił, że Urząd Informacji Finansowej jest instytucją związaną ze Stolicą Apostolską zgodnie z art. 186 i 190-191 PB, ma kanoniczną publiczną osobowość prawną oraz watykańską osobowość państwową, a w ramach swoich działań zajmuje się dykasteriami Kurii Rzymskiej oraz wszystkimi organami i instytucjami podlegającymi Stolicy Apostolskiej, jeżeli wypełniają zadania przewidziane w art. 2 ustawy *dotyczącej zapobiegania wprowadzaniu do obiegu środków pochodzących z działalności przestępczej i finansowaniu terroryzmu oraz zwalczania tych zjawisk*. Ustawa została zatwierdzona przez Benedykta XVI i promulgowana dnia 30 grudnia 2010 r. [N. CXXXVII – *Legge concernente la prevenzione ed il contrasto del riciclaggio dei proventi di attività criminose e del finanziamento del terrorismo* (30.12.2010), AAS Suppl. 81 (2010), s. 167-201]. Ojciec Święty Franciszek, kontynuując działania podjęte przez swojego Poprzednika, w motu proprio z 8 sierpnia 2013 r. w *sprawie zapobiegania i przeciwdziałania praniu pieniędzy, finansowaniu terroryzmu i upowszechnianiu broni masowego rażenia* [Franciscus PP., Litterae apostolicae motu proprio datae de vitandis pecunia sordide parta,

zarówno zadania Urzędu, jak i jego odpowiedzialność w zakresie wykonywania nadzoru Instytutu mającego na celu zapobieganie i zwalczanie nielegalnej działalności w dziedzinie finansowej, zostały doprecyzowane w Ustawie N. XVIII z 8 października 2013 r. Realizując Tytuł III Ustawy, Urząd Informacji Finansowej wydał rozporządzenie pt. „Nadzór ostrożnościowy podmiotów prowadzących zawodową działalność finansową”¹⁶. Rozporządzenie określa kryteria dotyczące organizacji i zarządzania podmiotami prowadzącymi działalność finansową na zasadach działalności zawodowej – w tym również Instytut Dziel Religijnych – wyznaczając m.in. ich strukturę, organizację funkcji administracyjnych, sposób kontroli wewnętrznej oraz zasady i procedury zarządzania¹⁷. Dnia 9 lipca 2014 r. w Biurze Prasowym Stolicy Apostolskiej odbyła się konferencja prasowa, podczas której zaprezentowano nowy program gospodarczy dla Stolicy Apostolskiej¹⁸. Po zatwierdzeniu 7 kwietnia 2014 r. przez papieża Franciszka misji Instytutu Dziel Reli-

nummariis rebus ad tromocratiam fovendam et accumulatione armorum ingentis destructionis (8.08.2013), AAS 105 (2013), s. 811-813] utworzył Komitet Bezpieczeństwa Finansowego przy Urzędzie Informacji Finansowej i zatwierdził jego statut [Tenże, Statutum Comitatus de nummaria securitate (8.08.2013), AAS 105 (2013), s. 813-814]. Dnia 15 listopada 2013 r. zatwierdził nowy statut Urzędu Informacji Finansowej, zob. Tenże, Litterae apostolicae motu proprio datae ad probandum novum statutum auctoritatis de communicatione nummaria (15.11.2013), AAS 105 (2013), s. 1138-1144.

- ¹⁶ Financial Information Authority, *Regulation no. 1 on Prudential Supervision of the Entities Carrying out Financial Activities on a Professional Basis. Implementing Title III of the Law Introducing Norms on Transparency, Supervision and Financial Intelligence, No. XVIII of 8 October 2013* (25.09.2014), w: http://www.aif.va/ENG/pdf/Regolamenti/AIF_Regulation1_Prudential_Supervision.pdf [dostęp: 28.05.2016].
- ¹⁷ *Legal Framework*, w: <http://www.ior.va/content/ior/en/aml-cft-policy/aml-cft-policy-contenuto.html> [dostęp: 28.05.2016].
- ¹⁸ *New Economic Framework for the Holy See*, w: <http://visnewsen.blogspot.com/2014/07/new-economic-framework-for-holy-see.html> [dostęp: 28.05.2016]. Przedmiotem programu gospodarczego, poza Instytutem Dziel Religijnych, były także: Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej, Fundusz Emerytalny i media watykańskie.

gijnych, został opracowany plan, który ma być wdrożony wspólnie przez „nowe kierownictwo z zastosowaniem nowego typu zarządzania”¹⁹. W ciągu najbliższych trzech lat zostanie zmodernizowana działalność Instytutu i zmieniony jego Statut. Uczestnicy konferencji wskazali trzy strategiczne priorytety: 1) wzmocnienie podstaw biznesowych Instytutu; 2) stopniowe przeniesienie majątku Instytutu do mającej powstać centralnej struktury do Zarządzania Majątkiem Watykańskim w celu niepowielania zadań przez instytucje watykańskie oraz 3) skoncentrowanie się Instytutu Dziel Religijnych na udzielaniu opinii i usług finansowych dla pracowników Watykanu²⁰.

3.2. Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej

Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej jest jednym z urzędów Kurii Rzymskiej. Do kompetencji Urzędu – zgodnie ze zmienionym art. 172 PB²¹ – należy zarządzanie dobrami stanowiącymi własność Stolicy Apostolskiej, aby zapewnić konieczne środki do funkcjonowania Kurii Rzymskiej. Urząd zarządza również dobrami ruchomymi, które zostały mu powierzone przez inne instytucje Stolicy Apostolskiej²². Dnia 4 lipca 2016 r. Biskup Rzymu w motu proprio *I beni temporali*

¹⁹ *Reforma IOR-u i nowa struktura ekonomiczna Stolicy Apostolskiej*, „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.), 7 (2014), s. 60.

²⁰ *New Economic Framework for the Holy See*. Szerzej zob.: A. Romanko, *Reforma Urzędu Informacji Finansowej i Instytutu Dziel Religijnych*, „Prawo Kanoniczne” 59 (2016), nr 3, s. 122-142.

²¹ Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej, przed zmianą dokonaną przez papieża Franciszka, składała się z dwóch sekcji: Sekcji Zwyczajnej i Sekcji Nadzwyczajnej (PB 173). Z uwagi na fakt, że Sekcja Zwyczajna została przeniesiona do Sekretariatu ds. Gospodarczych, Ojciec Święty postanowił, że w przyszłości Urząd Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej będzie wyłącznie posiadać zadania, za które wcześniej odpowiedzialna była Sekcja Nadzwyczajna.

²² Franciscus PP., *Litterae apostolicae motu proprio datae de translatione Sectionis Ordinariae Administrationis Patrimonii Apostolicae Sedis ad Secretariam de Re Oeconomica* (8.07.2014), AAS 106 (2014), s. 618-620.

doprecyzował kompetencje Administracji, wskazując m.in. na: zarządzanie dobrami ruchomymi i nieruchomymi zarówno Stolicy Apostolskiej, jak i podmiotów zleconych jej przez pozostałe instytucje Stolicy Apostolskiej czy nabywanie dóbr materialnych od podmiotów zewnętrznych dla dykasterii Kurii Rzymskiej i innych instytucji (IBT 3)²³.

3.3. Rada ds. Ekonomicznych, Sekretariat ds. Ekonomicznych i Audytor Generalny

Dnia 28 września 2013 r. papież Franciszek utworzył Radę Kardynałów, której zadaniem jest świadczenie pomocy Biskupowi Rzymu w opracowaniu projektu rewizji konstytucji apostolskiej *Pastor Bonus*²⁴. Następnie, w celu uproszczenia istniejących struktur i bardziej rozważnego planowania działalności ekonomicznej, ustanowił Papieską Komisję ds. Organizacji Struktur Ekonomiczno-Administracyjnych Stolicy Apostolskiej²⁵. W konsekwencji utworzył trzy nowe struktury, tj. Radę ds. Gospodarczych, Sekretariat ds. Gospodarczych i urząd Audytora Generalnego²⁶.

²³ M. Menke, *Reforma orgánů finančního hospodaření Apoštolského Stolce*, w: *Nová Európa – výzvy a očakávania. Nová Európa – právo a náboženstvo. Dies Iuris Trnaviensis. Trnavské právnické dni*, red. M. Moravčíková, Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2016, s. 97-98.

²⁴ Franciscus PP., *Chirographum quo instituitur Consilium Cardinalium ad adiuvandum Romanum Pontificem in Universali Ecclesia gubernanda adque suscipiendum consilium emendationis Constitutionis Apostolicae «Pastor Bonus» de Curia Romana* (28.09.2013), AAS 105 (2013), s. 875-876.

²⁵ Tenże, *Chirographum quo Pontificia Commissio pro ordinatione structurae oeconomicae-administrativae Sanctae Sedis instituitur* (18.07.2013), AAS 105 (2013), s. 707-708; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, s. 311-313.

²⁶ Struktury te zostały utworzone 24 lutego 2014 r. na mocy jednego dokumentu. Zob. Franciscus PP., *Litterae apostolicae motu proprio datae ad Novum Consilium instituendum pro Coordinatione Rerum Oeconomicarum ac Administratoriarum Sanctae Sedis Civitatisque Vaticanae Fidelis dispensator et prudens* (24.02.2014), AAS 106 (2014), s. 164-165. Zgodnie z ostatnim numerem cytowanego motu

Sekretariat ds. Gospodarczych jest dykasterią, która odpowiada za kontrolę i nadzór w zakresie spraw finansowych i administracyjnych pozostałych dykasterii Kurii Rzymskiej, instytucji związanych ze Stolicą Apostolską oraz administracji Gubernatoratu Państwa-Miasta Watykan zgodnie z wytycznymi Rady ds. Gospodarczych. Zadaniem Audytora Generalnego jest dokonanie rewizji finansowej instytucji, które podlegają kontroli i nadzorowi²⁷.

3.4. Prefektura Spraw Ekonomicznych Stolicy Apostolskiej

Zadaniem Prefektury Spraw Ekonomicznych Stolicy Apostolskiej jest kierowanie dobrami, które zależą od Stolicy Apostolskiej lub którym ona przewodniczy (PB 176). Bada sprawozdania o stanie majątkowym i ekonomicznym oraz rozliczenia dotyczące rocznych przychodów i rozchodów zarówno planowanych, jak i dokonanych (PB 178). Rozpoznaje sprawy szkód majątkowych wyrządzonych Stolicy Apostolskiej, przedstawiając w razie potrzeby kompetentnym trybunałom prowadzenie dochodzeń karnych lub cywilnych (PB 179).

proprio, Kardynał Prefekt będzie odpowiedzialny za przygotowanie statutów Rady ds. Gospodarczych, Sekretariatu ds. Gospodarczych i urzędu Audytora Generalnego. Statuty należy *quam primum* przedłożyć do aprobaty Biskupa Rzymu. W konsekwencji papież zatwierdził statuty dnia 22 lutego 2015 r., zob. Tenże, Statuti dei nuovi organismi economici (22.02.2015), „Communicationes” 47 (2015), s. 25-44. Zob. także: J. Miñambres, *Primi rilievi sugli statuti dei nuovi organismi economici della Santa Sede*, „Ius Ecclesiae” 27 (2015), s. 498; D. Zalbidea, *Comentario a los nuevos estatutos de los organismos económicos de la Santa Sede*, „Ius Canonicum” 55 (2015), s. 365-371.

²⁷ Szerzej zob.: A. Romanko, *Nowe struktury ekonomiczno-administracyjne w Kurii Rzymskiej*, „Roczniki Nauk Prawnych” 26 (2016), nr 3, s. 99-120.

3.5. Kamera Apostolska

W czasie wakatu na Stolicy Piotrowej²⁸, Kamera Apostolska zwraca się z prośbą do wszystkich zarządców zależnych od Stolicy Apostolskiej o przedłożenie sprawozdań o stanie ekonomicznym podległych im dóbr oraz powiadamiania o nadzwyczajnych aktach zarządzania. Ma prawo domagać się od Prefektury Spraw Ekonomicznych Stolicy Apostolskiej ogólnego wykazu dochodów i wydatków roku poprzedniego oraz preliminarza na rok następny (PB 171).

Wnioski

Z przeprowadzonej analizy watykańskich instytucji finansowych należy wyprowadzić następujące wnioski:

- 1) Kościół katolicki, na podstawie prawa wrodzonego, niezależnie od władzy świeckiej, może dobra doczesne nabywać, posiadać, zarządzać i alienować, dla osiągnięcia właściwych sobie celów.
- 2) Watykańskie instytucje finansowe to organy zarówno Stolicy Apostolskiej, jak i Państwa-Miasta Watykan. Pomimo tego, że podmioty te łączy osoba Biskupa Rzymu (unia personalna), a różnicuje sposób powstania i ustrój, to w dobie reformy przeprowadzanej przez papieża Franciszka można zauważyć tendencję do łączenia instytucji finansowych.
- 3) Instytucją odpowiedzialną za funkcjonowanie systemu finansowego oraz prowadzenie bieżącej polityki pieniężnej Stolicy Apostolskiej i Państwa-Miasta Watykan jest Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej.
- 4) Trzeba stwierdzić, że potrzebna jest jednak dalsza reforma, a w konsekwencji ujednoczenie konstytucji apostolskiej *Pastor Bonus* lub promulgowanie nowej, w której będą doprecyzowane kompetencje

²⁸ *Sede vacante* na Stolicy Piotrowej zachodzi w sytuacji śmierci Biskupa Rzymu lub zrzeczenia się przez niego urzędu (kan. 332 § 2).

poszczególnych dykasterii Kurii Rzymskiej wspierających Biskupa Rzymu w zarządzaniu Kościołem powszechnym i Państwem-Miastem Watykan.

Bibliografia

Źródła prawa

- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań: Pallottinum, 1984.
- Benedictus PP. XVI, Litterae apostolicae motu proprio datae per la prevenzione ed il contrasto delle attività illegali in campo finanziario e monetario (30.12.2010), AAS 103 (2011), s. 7-8; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła 2. Wybór źródeł*, red. i oprac. M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz [i in.], Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2013, s. 217-219.
- Benedictus PP. XVI, Statuto dell’Autorità di Informazione Finanziaria (AIF) (30.12.2010), AAS 103 (2011), s. 9-13.
- Financial Information Authority, *Regulation no. 1 on Prudential Supervision of the Entities Carrying out Financial Activities on a Professional Basis. Implementing Title III of the Law Introducing Norms on Transparency, Supervision and Financial Intelligence, No. XVIII of 8 October 2013* (25.09.2014), w: http://www.aif.va/ENG/pdf/Regolamenti/AIF_Regulation_1_Prudential_Supervision.pdf [dostęp: 28.05.2016].
- Francesco, Lettera apostolica in forma di «motu proprio» *I beni temporali* circa alcune competenze in materia economica-finanziaria (4.07.2016), w: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160704_i-beni-temporali.html [dostęp: 18.04.2017].
- Franciscus PP., Chirographum quo instituitur Consilium Cardinalium ad adiuvandum Romanum Pontificem in Universali Ecclesia gubernanda adque suscipiendum consilium emendationis Constitutionis Apostolicae «Pastor Bonus» de Curia Romana (28.09.2013), AAS 105 (2013), s. 875-876.
- Franciscus PP., Chirographum quo Pontificia Commissio pro ordinatione structurae oeconomicae-administrativae Sanctae Sedis instituitur (18.07.2013), AAS 105 (2013), s. 707-708; tekst polski w: *Ustrój hierar-*

chiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz [i in.], Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2013, s. 311-313.

Franciscus PP., Litterae apostolicae motu proprio datae ad Novum Consilium instituendum pro Coordinatione Rerum Oeconomicarum ac Administratarum Sanctae Sedis Civitatisque Vaticanae *Fidelis dispensator et prudens* (24.02.2014), AAS 106 (2014), s. 164-165.

Franciscus PP., Litterae apostolicae motu proprio datae ad probandum novum statutum auctoritatis de communicatione nummaria (15.11.2013), AAS 105 (2013), s. 1138-1144.

Franciscus PP., Litterae apostolicae motu proprio datae de translatione Sectionis Ordinariae Administrationis Patrimonii Apostolicae Sedis ad Secretariam de Re Oeconomica (8.07.2014), AAS 106 (2014), s. 618-620.

Franciscus PP., Litterae apostolicae motu proprio datae de vitandis pecunia sordide parta, nummariis rebus ad tromocratiam fovendam et accumulatione armorum ingentis destructionis (8.08.2013), AAS 105 (2013), s. 811-813.

Franciscus PP., Statuti dei nuovi organismi economici (22.02.2015), „Communicationes” 47 (2015), s. 25-44.

Franciscus PP., Statutum Comitatus de nummaria securitate (8.08.2013), AAS 105 (2013), s. 813-814.

Ioannes Paulus PP. II, Constitutio apostolica de Romana Curia *Pastor Bonus* (28.06.1988), AAS 80 (1988), s. 841-912; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2006, s. 217-257.

Ioannes Paulus PP. II, *Legge fondamentale dello Stato della Città del Vaticano* (26.11.2000), AAS Suppl. Anno LXXI, N. 18, s. 75-83; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2006, s. 302-309.

N. CXXVII – *Legge concernente la prevenzione ed il contrasto del riciclaggio dei proventi di attività criminose e del finanziamento del terrorismo* (30.12.2010), AAS Suppl. 81 (2010), s. 167-201.

N. LXXI – *Legge sulle fonti del diritto* (1.10.2008), AAS Suppl. 79 (2008), s. 65-70; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, red.

i oprac. M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz [i in.], Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2013, s. 153-165.

Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio Pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis *Gaudium et spes* (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 1025-1116; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Poznań: Pallottinum, 2002, s. 526-606.

Literatura

2014. "New Economic Framework for the Holy See." <http://visnews-en.blogspot.com/2014/07/new-economic-framework-for-holy-see.html> [dostęp: 28.05.2016].
2014. „Reforma IOR-u i nowa struktura ekonomiczna Stolicy Apostolskiej.” *L'Osservatore Romano* (wyd. pol.), 7:60-61.
2016. "Legal Framework." <http://www.ior.va/content/ior/en/aml-cft-policy/aml-cft-policy-contenuto.html> [dostęp: 28.05.2016].
- Jakubowski, Wojciech. 2002. „Stolica Apostolska jako prawna personifikacja Kościoła.” W Wojciech Jakubowski, i Marek Solarczyk, *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego. Wybrane zagadnienia instytucjonalne*, 54-61. Warszawa: Instytut Nauk Politycznych. Uniwersytet Warszawski.
- Menke, Monika. 2016. “Reforma orgánů finančního hospodaření Apoštolského Stolce.” W *Nová Európa – výzvy a očekávání. Nová Európa – právo a náboženstvo. Dies Iuris Tyrnaviensis. Trnavské právnické dni*, red. Michaela Moravčíková, 90-101. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta.
- Miñambres, Jesús. 2015. “Primi rilievi sugli statuti dei nuovi organismi economici della Santa Sede.” *Ius Ecclesiae* 27:497-503.
- Pawluk, Tadeusz. 2009. *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*. T. 4: *Doczesne dobra Kościoła. Sankcje w Kościele. Procesy*. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.
- Romanko, Agnieszka. 2016. „Nowe struktury ekonomiczno-administracyjne w Kurii Rzymskiej.” *Roczniki Nauk Prawnych* 26, nr 3:99-120.
- Romanko, Agnieszka. 2016. „Reforma Urzędu Informacji Finansowej i Instytutu Dziel Religijnych.” *Prawo Kanoniczne* 59, nr 3:122-142.

- Sitarz, Mirosław. 2004. *Słownik prawa kanonicznego*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Sitarz, Mirosław. 2005. „Kuria Rzymska.” W *Wielka Encyklopedia Prawa*, t. 2, wyd. 2, red. Brunon Holyst, 394-395. Warszawa: Wydawnictwo Prawo i Praktyka Gospodarcza.
- Sitarz, Mirosław. 2014. „Stolica Apostolska.” W *Wielka Encyklopedia Prawa*. T. 2: *Prawo kanoniczne*, red. Grzegorz Leszczyński, 219-220. Warszawa: Fundacja „Ubi societas, ibi ius”.
- Sitarz, Mirosław. 2014. „Watykan.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. Edward Gigilewicz, 275-277. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Sitarz, Mirosław. 2014. „Watykan.” *Wielka Encyklopedia Prawa*. T. 2: *Prawo kanoniczne*, red. Grzegorz Leszczyński, 243. Warszawa: Fundacja „Ubi societas, ibi ius”.
- Zalbidea, Diego. 2015. “Comentario a los nuevos estatutos de los organismos económicos de la Santa Sede.” *Ius Canonicum* 55:365-371.

Watykańskie instytucje finansowe

Streszczenie

Ustawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. stanowi: „Kościół katolicki na podstawie prawa wrodzonego, niezależnie od władzy świeckiej, może dobra doczesne nabywać, posiadać, zarządzać i alienować, dla osiągnięcia właściwych sobie celów” (kan. 1254 § 1). Autor w artykule analizuje instytucje finansowe Stolicy Apostolskiej i Państwa-Miasta Watykan, tj. Instytut Dziel Religijnych, Administrację Dóbr Stolicy Apostolskiej, Radę ds. Ekonomicznych, Sekretariat ds. Ekonomicznych, Audytora Generalnego, Prefekturę Spraw Ekonomicznych Stolicy Apostolskiej i Kamerę Apostolską.

Słowa kluczowe: Kuria Rzymska, Stolica Apostolska, Państwo-Miasto Watykan, Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej, dobra doczesne Kościoła

Financial Institutions of the Vatican

Summary

The legislator in the Code of Canon Law of 1983 states: “To pursue its proper purposes, the Catholic Church by innate right is able to acquire, retain, administer, and alienate temporal goods independently from civil power” (can. 1254 § 1).

The author in the article analyzes the financial institutions of the Holy See and the Vatican City State, i.e. the Institute of Religious Works, the Administration of the Patrimony of the Apostolic See, the Council for the Economy, the Secretariat for the Economy, the Auditor General, the Prefecture for the Economic Affairs of the Holy See, and the Apostolic Camera.

Key words: Roman Curia, Holy See, Vatican City State, Administration of the Patrimony of the Apostolic See, temporal goods of the Church

Information about Author: AGNIESZKA ROMANKO, J.C.D., assistant in the Department of Public and Constitutional Church Law, Faculty of Law, Canon Law and Administration at the John Paul II Catholic University of Lublin, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin, Poland, e-mail: aga2411@vp.pl